

Osvobození Velkého Petřvaldu v květnu 1945

Již od léta 1944 občané tušili, že se válka pomalu chýlí ke konci. Touto cestou bych vám rád přiblížil situaci oněch dní.

29. srpna 1944 v dopoledních hodinách byl uskutečněn největší a nejničivější americký nálet na Ostravu, při něm byla část bomb svržena i na Starou Ves nad Ondřejnicí. Směrem na západ začaly ustupovat malé německé oddíly i jednotlivci, kteří se snažili vyměnit vojenskou výstroj i výzbroj za civilní šaty, nebo třeba bicykly. Samotná fronta o sobě dávala vědět od čtvrtka 26. dubna 1945, kdy byl zahájen útok na Klimkovice. Na severozápadním horizontu bylo zřetelně slyšet dunění děl, po nocích vidět plameny a záblesky. Němečtí přistěhovalci začali opouštět zabrané usedlosti. 29. a 30. dubna byla sovětským letectvem bombardována i naše obec. Místní si začali shánět zásoby a schovali se do sklepů a jiných krytů.

Boji o Petřvald předcházela ve středu 2. května 1945 odpoledne průzkumná činnost a krátká dělostřelecká příprava, kterou vedla 128. Gardová horská střelecká divize od Staré Vsi nad Ondřejnicí a Petřvaldíku. Ostřelování nebylo nijak masivní, třemi granáty však při něm byla zasažena kostelní věž. V té době již nebyla osazena velkým zvonem z roku 1564, který Němci zrekvírovali 7. února 1942 pro potřeby německého průmyslu. Po válce se i přes veškerou snahu zvon nepodařilo nalézt. V troskách věže pak byla objevena časová schránka.

Petřvaldský kostel a staroveský zámek poškozeny dělostřeleckými zásahy. Toto se stávalo běžnou praxí a záměrem. Zpravidla se totiž jednalo o dominanty obcí na vyvýšených místech, tudíž potencionální útočiště pro pozorovatele, odstřelovače, případně kulometry.

Následně došlo ke střetu předsunutých sovětských jednotek 4. Ukrajinského frontu generála Jeremenka s krycími nacistickými oddíly. Wehrmacht měl v Petřvaldě a jeho blízkém okolí rozmístěnu posádku protiletadlového dělostřelectva s FlaK 88 využívanými ke konci války i k likvidaci tanků. Na rozdíl od osádek z okolních obcí měla ta petřvaldská dostatek munice, které se již jinde nedostávalo. Dále se zde nacházely zbytky oddílů ustupujících od Ostravy.

Zničený 88 mm protiletadlový kanón FlaK 37 včetně munice.

Okolo 16 hodiny byly obsazeny domy č.p. 146 a 143 na severním konci obce, do půlnoci došli vojáci na náměstí, tam byl však jejich postup zastaven. Boj o Petřvald byl velice tuhý. Úsek dlouhý přibližně 1.200 metrů byl osvobozován více než osm hodin! Ruské oddíly pochopily nevýhodnost situace a stáhly se zpět. Na bojišti tak nastala ideální příležitost kontaktovat velitelství vzdušných sil s prosbou o leteckou podporu. Díky špatnému počasí (zataženo nízkou oblačností, mlha, déšť, občas dokonce sněhová přeháňka) nebylo letectvo pro podporu pozemních jednotek nasazeno a Petřvald tedy zůstal ušetřen značných ztrát na životech i majetku.

Ve čtvrtek 3. května 1945 okolo páté hodiny ranní do bojů zasáhla 42. gardová a 1. Československá tanková brigáda* společně se samopalníky a sovětskou pěchotou.

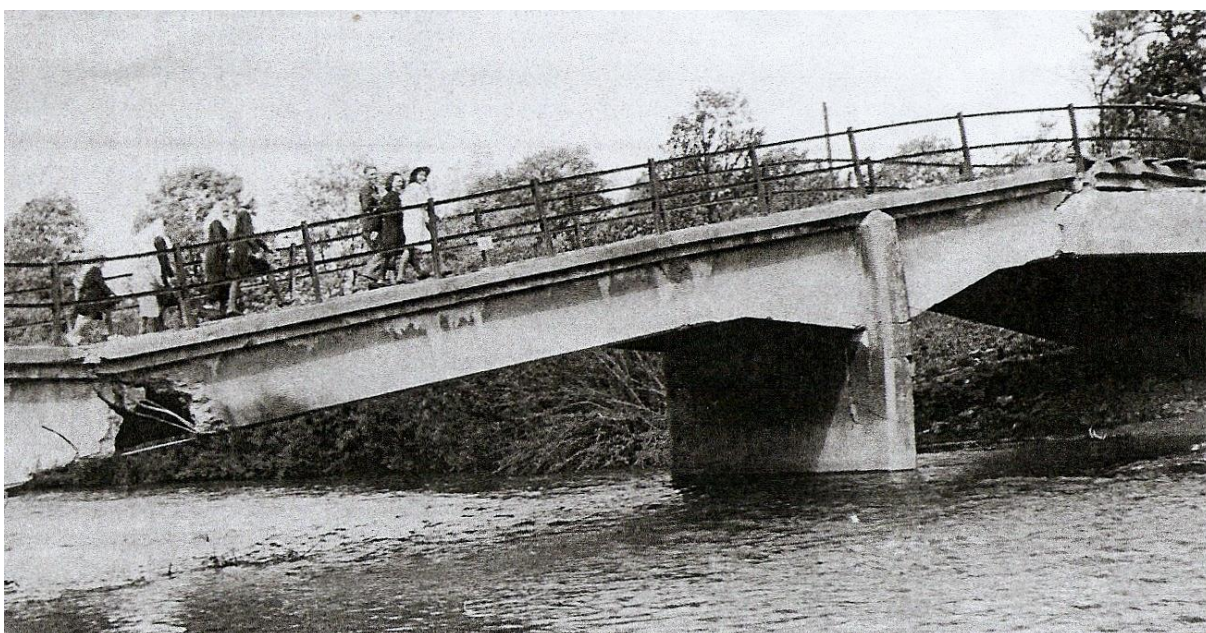
* (sestavená v Buzuluku z dobrovolníků, tzv. volyňských Čechů, žijících na území dnešní Ukrajiny, v oblasti mezi Varšavou, Rovnem a Lvovem. Jednalo se o potomky etnických Čechů, kteří do tehdejšího carského Ruska odešli v 19. století z Rakouska-Uherska. Patří mezi ně například i Mikuláš Končický, dnes brigádní generál v. v., účastník bojů u Sokolova, Bílé Cerekve, Kyjeva a na Dukle. Mládeži spíše známý jako patron českých hráčů World of tanks.)

Tanky T34/85 a samopalníci v prošívaných vatovaných kabátech. V případě deštivého počasí byly doplněny o celtové pláště.

Tomuto náporu již oddíly německé armády neodolaly. Zapálily školu a stodoly aby zpomalily postup rudoarmějců a mohly v hustém kouři ustoupit z vesnice. Zpřetrhaly elektrické a telefonní vedení, náložemi vyhodily betonový most přes řeku Lubinu, jehož zničením se snažily zabránit přesunutí posil od Petřvaldíku, který byl osvobozen již 2. května. Při detonaci byla tlakovou vlnou a úlomky vytlučena okna domů v blízkém okolí. Výbuch most nezničil docela, došlo jen k jeho rozlomení. Pěšími byl i nadále užíván, povozy a těžká technika využívala brodu, který je vedle nového mostu (postaveného na stejném místě) patrný dodnes.

Zničený most přes řeku Lubinu

Po jedné hodině odpolední došlo k osvobození celé obce a boje se přesunuly směrem ke Dvorku, Mošnovu a Sedlnicím. Wehrmachtem byly odvezeny obecní knihy, matriky, mapy, razítka a hotovost z obecní pokladny. Jinak se Němci, vědomi si své porážky, chovali k civilnímu obyvatelstvu slušně. Sovětské jednotky s československými tankisty se příliš nezdržovaly, spěchaly na pomoc Praze, kde se ještě bojovalo. Občané se s Rudou armádou vítali a hostili jí, byly vyvěšovány české a sovětské vlajky, hrála hudba. Tři dny projížděly vesnicí dlouhé kolony sovětských jednotek, především vojenské zásobovací oddíly (tzv. trény) s vozy taženými koňmi.

Národním výborem byly ustanoveny lidové milice, vyzbrojeny zbraněmi po Němcích, aby chránily životy a majetek a pomohly zajistit klid a pořádek. Nebezpeční však nebyli ustupující nacisté, ale Sověťští vojáci druhého sledu, tzv. „Marodeři“, kteří zůstávali v obcích a rabovali. Ve školní kronice je chování osvoboditelů popisováno takto: *Tvrdý frontový život je nenaučil jemnému způsobu života, takže mnozí byli jejich chováním rozčarováni. Jednotlivci se dopouštěli přestupků ve styku s obyvatelstvem, zvláště v podnapilém stavu. Vojáci si sami brali jídlo a pití, zabavili koně, povozy, dobytek a panu Václavu Tichopádovi dokonce autobus. Neptali se, brali. Pokud by se prosili, nic by nedostali, byla bída.*

V bojích o Petřvald zahynulo 33 rudoarmějců (z toho dva důstojníci), čtyři byli zranění, pět civilních obyvatel (z toho jedno dítě), tři byli ranění. Těla vojáků byla pohřbená v několika zahradách místních občanů, posléze exhumována a převezená na hřbitov do Frýdku.

Společný hrob Rudoarmějců v Dostálově zahradě s nápisem: Věčná sláva hrdinům padlým za svobodu a nezávislost naší vlasti!

Německých vojáků padlo v naší obci 16 a byli zakopáni u jednoho z petřvaldských domů. Nový majitel nechce zveřejnit ani číslo popisné, natož tak exhumovat těla. Snad v obavách z návalu pozůstalých, kteří by z jeho zahrady udělali poutní místo. Ať už byli jaci chtěli a bojovali na jakékoliv straně, pořád to byly lidské bytosti, něčí synové, otcové, bratři a přátelé. Proto si zaslouží důstojnější místo posledního odpočinku, než je hromada chlévské mrvy a mělká díra bez označení.

I na majetku byly způsobeny velké škody. Pět stodol a čtyři budovy zcela vyhořely, dalších dvacet bylo těžce poškozeno bombami, či granáty. Silnice byly ucpány zničenými auty, tanky a jinou technikou. U cest mrtví koně, zabití Němci i padlí ruští hrdinové. Po dvorech množství munice a jiného potřebného i nepotřebného vojenského materiálu.

Co nám po Němcích zůstalo

- Jízda vpravo. Ta byla změněna téměř ze dne na den již od prvních dní okupace a Němci jí zaváděli na všech jimi dobytých územích (proto se v Anglii jezdí vlevo). Do té doby se i u nás využíval levostranný provoz. Mimochodem, prvním, kdo do Japonska přivezl automobil byl Čech, a jelikož se tak stalo před válkou a Němci Japonsko nedobyli, jezdí se tam tak dodnes.
- Letní čas zavedený roku 1940 v Protektorátu Čechy a Morava jakožto důsledek úsporných opatření, neměli obyvatelé rádi, protože je pozdní soumrak okrádal o spánek.
- Kulhavka a slintavka k nám byla z Německa zavlečena již na začátku okupace.
- Margarín, náhražka za máslo.
- Pěstování řepky olejky a cukrové řepy.

Zajímavosti z Petřvaldu okolí

- Jan Kubiš, jeden ze dvou atentátníků na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, sloužil roku 1938 jako četař v Novém Jičíně u 15. pěšího pluku s velitelstvím v Opavě.
- Ve dvoře č.p. 42 stál 3. května Ford-Marmon (získaný od Američanů v rámci zákona o půjčce a pronájmu) s Kaťušemi BM-13. Při ostřelování pozic ve směru dalšího postupu

selhalo jedné z raket spalování. Nízkým letem zavadila o střechu stodoly u č.p. 115 a následně narazila do venkovní zdi domu č.p. 58, kde naštěstí nevybuchla. Otvor po dopadu je dodnes dobře patrný.

- Od března do září 1944 byla v petřvaldské sokolovně ubytovaná skupina přibližně 80 francouzských zajatců, kteří měli stavět sloupky dálkového elektrického vedení spojujícího Varšavu s Vídní.
- K vůbec prvnímu sovětskému bombardování Petřvaldu se váže tato příhoda: Společně s místními obyvateli sledovali přilet letadel i němečtí vojáci: „Das sind unsere Piloten.“, byli přesvědčeni. Jaké pak bylo jejich překvapení, když rozpoznali rudé hvězdy na křídlech a otevřené pumovnice. S křikem: „Alarm, schwarze Tod.“, (tak byl označován bitevník II – 2 Šturmovik) zalézali do všech možných děr.
- Dědeček, jakožto obyvatel pohraniční oblasti Hlučínska, musel nastoupit k Wehrmachtu a byl na sklonku války odvelen na západní frontu do Francie. Tam ze strachu o holý život, ale hlavně proto, že byl přesvědčen o nesmyslnosti války i chybné straně, za níž bojoval, dezertoval. Dva dny přespal nahý v neposečeném poli, kde přečkal přechod fronty. Poté se přidal na stranu Francouzů a do konce války hlídal pláže plné mladých žen.
- Za války byl v naší obci společný obecní úřad pro Petřvald, Petřvaldík, Košatku i Harty. Starostoval zde Rudolf Scheuter. Po osvobození byl nalezen mrtev s prostřelenou hlavou. Občané byli přesvědčeni, že spáchal sebevraždu, ale zbraň se nikdy nenašla. K došetření tohoto případu nebyla ani chuť, ani politická vůle, takže zůstal dodnes neobjasněn.
- Na budování protitankových zátarasů v okolí Krmelína bylo najato několik ročníků české zemědělské mládeže z Ostravy. Jejich pracovní výsledky byly ale natolik chabé, že byly brzo odvolány.
- Petřvaldský pekař Zdeněk Tyleček za války tajně odkládal obilí a po troškách jej nechával semlít v Mošnově. Mouku pak uschoval před německými okupanty i sovětskými vojáky na Harty. Ihned po osvobození tak byl Petřvald jedinou obcí v širokém okolí s vlastním čerstvým chlebem.
- K odstraňování zanechaných zbraní a munice z okolí obce byl určen i krejčí Oldřich Mácha. Nalezenou pancéřovou pěst však neodevzdal místnímu výboru. Ze zvědavosti jí vhodil do ohně. Po detonaci byl zasažen několika střepinami a na následky těžkého zranění a velké ztráty krve zemřel.
- 10. května 1945 přelétla z polské Poremby-Brzezce na polní letišti v Albrechticích 1. Československá smíšená letecká divize, která se od 14. dubna účastnila Ostravsko-opavské operace. Letce přišli přivítat obyvatelé blízkých obcí. Z jednoho stroje Il-2 vystoupil mladík v zimní letecké kukle. Přítomní se ho ptali, co že to má na hlavě. Pilot bez váhání odpověděl: „Eto sabáka.“, Hold jiný kraj, jiný mrav. Němečtí piloti používali beráncí kožešinu, ale pes evidentně také zahřívá.
- Koně umíraly za války únavou, nebo na selhání srdce. Často se stávalo, že od hladu žraly vlastní uzdy, nebo slámu ze střech, z čehož jim hrozila kolika.

- Při osvobozovacích bojích o Petřvald mělo zahynout 33 sovětských vojáků. Toto číslo se však vzhledem k okolním obcím jeví jako příliš vysoké. Posuďte sami: Harty 0, Trnávka společně s Kateřinicemi 5, Petřvaldík také 5 obětí, Mošnov 11, ale třeba i celá Praha měla „jen“, 29 padlých rudoarmějců. Vysvětlením může být svědectví několika pamětníků, kteří uvádí, že část z „osvoboditelů“, (6 nebo 7) exemplárně potrestal jejich vlastní velitel, a to výstřelem od hlavy z bezprostřední blízkosti. Mělo se tak stát za krádeže a znásilňování. Tyto informace se však nepodařilo dosvědčit. V minulosti se o to již údajně někdo pokusil, narazil ale na problém s identifikací mrtvých. Zatímco němečtí vojáci používali tzv. psí známky z kovu, sověti černé bakelitové osmihranné schránky přezdívané medailony smrti, kterých se z pověřčivosti zbavovali. Později je nahradily vojenské knížky (knížka rudoarmějce). Ty ale neměly v bojovém nasazení dlouhou životnost, byly totiž vyrobeny z papíru. U padlých, které se podařilo identifikovat, bylo v záznamech Ústředního archívu ministerstva obrany SSSR nedaleko Moskvy uvedeno: *Hrdinně zahynul v boji*. Jak to tenkrát bylo, už dnes asi nikdo nezjistí, ale vzhledem k absolutní neúctě k lidskému životu na obou stranách to nelze vyloučit. Sám Stalin řekl: „ Smrt řeší všechny problémy. Není člověk, není problém.,, nebo „ Smrt jednotlivce je tragédie, smrt milionů je statistika.,, Nakonec tak bylo jedno, jestli za smrt nejen vojáků nesl odpovědnost Rakušan s malým knírkem, nebo Gruzíнец s velkým knírem.
- Konec evropské části bojů nastal 8. května 1945 bezpodmínečnou kapitulací německých ozbrojených sil podepsanou v Remeši 7. května 1945 ve 02:41. Jelikož se ale jednalo o konflikt globálního významu, skončila druhá světová válka oficiálně až 2. září 1945 japonskou kapitulací, podepsanou na palubě Americké lodi USS Missouri kotvící v Tokijském zálivu.

Petr Říčný